

— angažiranje stručnjaka iz raznih grana privrede da istraže pogodne oblike zaštite i ispituju materijale koji se u svrhu zaštite smiju upotrebljavati te istraživanje mogućnosti proizvodnje tih materijala kod nas (papir, plastika, drvo, boje i lakovi, ljepljiva, pisači pribor, rashadni uređaji, rasvjetna tijela, fotografski materijali, alati, kemikalije itd.)

U drugoj fazi, uz vanjske suradnike, treba zaposliti jednog kustosa koji se isključivo bavi fotografijom i koji dalje rukovodi slijedećim radovima:

- uređenje privremenog depoa s odgovarajućim klimatskim i tehničkim uvjetima za smještaj i čuvanje fotografskih dokumenata
- sakupljanje materijala koji će biti osnov Muzeja;
- restauriranje i konzerviranje sakupljenog materijala;
- pod pretpostavkom da je prostor nađen: izrada projekta za adaptaciju prostora te izrada financijskog plana i traženje mogućih izvora financiranja;
- pronalaženje budućeg kadra koji će raditi u Muzeju te njegovo stručno usavršavanje i specijalizacija.

Treća faza predstavlja osamostaljenje Muzeja u posebnu ustanovu i zapošljavanje radnika u stalni radni odnos, i to:

- 1) direktor
- 2) tajnik (ujedno vodi računovodstvo)
- 3) kustos I (fundus, stalni postav, stara fotografija)
- 4) kustos II (galerija, dvorana, suvremena fotografija)
- 5) bibliotekar
- 6) fotolaborant (vodi brigu i oko projekcija)
- 7) tehničar (tehničko održavanje zgrade i mehanička radiona)
- 8) čistačica

Prema shemi minimalni radni prostori zapremaju 696 m². K tome treba još dodati pomoćne prostorije (hodnici) te sanitarne prostorije, garderobe i skladišta te treba računati na najmanje 850 m² ukupnog prostora.

Opasnost za stare fotografske dokumente postoji i zbog pojave novih tehnologija dobivanja slika (elektronska fotografija). Zbog novih tehnologija one stare vrlo brzo, padaju u zaborav te će uskoro biti veoma teško, gotovo nemoguće, nabaviti potrebne materijale za ko-

nzervaciju starih fotografskih dokumenata. Već su npr. neke firme prestale proizvoditi filmove za izradu duplikat-negativa s obrazloženjem da nisu potrebni; onaj tko je smatrao da treba sačuvati svoju fotografsku baštinu taj je to već učinio. Ovo što je u ovom tekstu navedeno samo su natuknice za razgovor. No nećemo li barem pokušati da se ideja o Muzeju fotografije ostvari da bismo mogli generaciji koja dolazi gledati u oči čiste savjesti.

ABSTRACT

The foundation of the national museum of photography

P. Dabac

The history of our photography reaches almost 150 years back. But in spite of the tradition expert care of the heritage has been neglected. The Museum of Arts and Crafts is the oldest institution in the country that initiated a systematized collection of photographic documentation. The material, however, is not being kept under favourable conditions.

If we want to preserve authentic documents from the past and the present, we must immediately turn all our attention to the problem of photography conservation. With respect to the present economic situation it is necessary to organize it in one place, i. e. to found a National Museum of Photography in Zagreb.

The foremost task of the museum would be to collect, keep, and copy photographic documentation, to collect literature on photography, photographic equipment, to start a permanent display, exhibitions and a library, and to enable the distribution of archival material to all who are interested in it. The National Museum of Photography should also stimulate the production of top photographic works of art in an appropriate manner, and set fixed criteria for the photographs to be accepted among the museum holdings. In order for this project to materialize it is in the first place necessary to arouse in our society the consciousness of such a cultural need.

Razvoj muzejske djelatnosti u Novoj Gradiški

Vjekoslav Žugaj

Zavičajni muzej,
Nova Gradiška

Primljeno: 7. 7. 1986.

Novogradiško područje, bogato arheološkim i povijesnim lokalitetima, privlačilo je još početkom ovog stoljeća.

Zabilježeni su terenski obilasci Josipa Brunšmita, Đure Sabe i Anđele Horvat, izvještaji kojih su prvi signali stručnoj i široj javnosti o ulozi i važnosti lokaliteta novogradiškog područja. Obilaskom terena prikupljen je veći broj nalaza, koji se pohranjuju u Arheološkom i Povijesnom muzeju u Zagrebu, a djelomice i u muzejima Beča i Budimpešte.¹

Iako tada Nova Gradiška nije imala muzejsku ustanovu, pojedini su građani jače spoznavali važnost čuvanja ovog materijala. Nažalost, nepostojanje dokumentacije iz tog perioda onemogućuje precizniji uvid o doprinosu pojedinaca, koji su svojim radom pomogli da se dio vrijednog povijesnog, etnografskog i arheološkog materijala sačuva do današnjih dana.

Potreba da se osnuje muzej javila se prvi put oko 1950. godine. Zaključkom Narodnog odbora osnovana je 18. X. 1952. god. muzejska zbirka, a neposredan povod bila je donacija obitelji Špišić iz Nove Gradiške.

Osnovu ove donacije — koja se nakon prelaska u društveno vlasništvo može tretirati kao prva muzejska zbirka — sačinjava: zbirka starog oružja, numizmatička zbirka te više arheoloških nalaza.

Istovremeno je — prema riječima dra Bauera — sakupljen veći broj dokumenata i fotografija, sadržaj kojih je uzor zbivanja u novogradiškom kraju u razdoblju od 1918. do 1945. godine.²

Prvi smještaj muzejske zbirke bio je u bivšoj ljekarni mr. Karla Dienesha, a 1. X. 1954. god. muzejska je zbirka premještena u prizemlje Kotarskog suda. Prvi kustos zbirke bio je Stjepan Maraković, a nakon njegove smrti 1955. god. zbirka je ostala bez nadzora pa je zatvorena za posjetioce.³

Pokušaj da se obogati i oživi rad muzeja predstavlja i dogovor tadašnjeg povjerenika za kulturu N. Gradiške, prof. Augustina Žugaja

s Aleksandrom Kulmerom koji je bio voljan svoju bogatu zbirku ustupiti muzejskoj zbirci Nove Gradiške. Ovaj dogovor, nažalost, nije realiziran zbog više okolnosti te je bogata heraldička zbirka, arhivski materijal i više slika starih majstora iz XVIII, XIX. i XX. st. završila u JAZU, Zagreb, donacijom A. Kulmera.⁴

Osjećajući ovaj zastoj kao mogućnost gašenja i prestanka rada muzejske zbirke, Narodni odbor N. Gradiške, tijekom 1963. god., kontaktirao je sa dr. Antunom Baerom koji je pružio svoju stručnu pomoć i obnovio rad muzejske zbirke. Iako u tom periodu muzejska zbirka nije otvorena za javnost, još uvijek formalno-pravno postoji i i spominje se u stručnim časopisima o muzejskoj djelatnosti.⁵

Dr. Bauer izradio je scenario prvog stalnog postava (u prizemnim prostorijama dvorca Cernik, kamo je prebačen sav sačuvani materijal), te osigurao podršku zainteresiranih pojedinaca⁶ i društvenih organizacija Nove Gradiške.

Muzejska zbirka u novom prostoru svečano je otvorena 1964. godine, uz prisustvo brojnih kulturnih, prosvjetnih i društveno-političkih djelatnika Nove Gradiške. Uspješan rad zaželjeli su svojim prisustvom i brojni muzejski radnici s područja Slavonije.

Muzejska je zbirka bila otvorena za javnost do 1965. god., te je djelovala zasebno unutar Turističkog društva »Strmac« — N. Gradiška. Tada su opet nastale poteškoće jer je turističko društvo, a time i muzejska zbirka, izgubilo dotadašnji prostor unutar dvorca.

Taj su prostor u međuvremenu zaposjele administrativne i stručne službe Poljoprivrednog kombinata Nova Gradiška, pa je fundus muzeja premješten u neadekvatni tavan-ski prostor dvorca. U tim nepovoljnim okolnostima djelomice je propala tada već bivša muzejska zbirka. Nažalost, neutvrđen broj muzejskih predmeta, pretežno iz zbirke starog oružja, nestao je s tavana dvorca neovlaštenim radnjama pojedinaca.⁷

Ostaci fundusa nekadašnje zavičajne muzejske zbirke prenijeti su u dvorišne prostorije Kotarskog suda u Novoj Gradiški. Na tom mjestu izvršena je provala o čemu je vođena i službena istraga, ali neutvrđeni broj ukradenih predmeta iz zbirke nije pronađen.⁸

Muzejska zbirka današnjeg Zavičajnog muzeja u Novoj Gradiški prvotno je smještena u prostorijama Dvorca u Cerniku, 1964. godine

Da bi se sačuvao preostali muzejski materijal, s ambicijama da osnuje zavičajni muzej u Novoj Gradiški, nadzor nad zbirkom preuzima Narodno sveučilište »Matija Antun Reljaković« iz Nove Gradiške.

Istovremeno se nastavlja akcija u vezi s prikupljanjem muzejske građe s terena uz svesrdnu pomoć zainteresiranih pojedinaca i društvenih organizacija općine Nova Gradiška. Osnovni zadatak muzejske zbirke je prikupljanje materijala iz radničkog i NOP-a na području općine N. Gradiška.

K tome, postavljene su brojne izložbe te je organiziran rad Likovne kolonije »Strmac«, od 1971. godine.⁹

Osiguran je i prostor muzeja (u bivšoj zgradi Doma JNA), a prvi kustos muzejske zbirke bio je prof. Dušan Ećimović (arheolog), a potom slikar Željko Subić i prof. Zorica Džaić (arheolog).

Nakon odlaska Željka Subića, stručni suradnik u muzeju je Vjekoslav Žugaj (nastavnik povijesti i zemljopisa).

Prikupljen je materijal za zbirku radničkog i NOP-a pa je 1981. god. angažirana mr. Viktorija Durbešić iz zagrebačkog Muzeja revolucije kao autor scenarija prvog stalnog postava (Odjel NOP-a) u Zavičaj-

nom muzeju. Likovno rješenje stalnog postava izradio je Metodije Gorjanc, također iz zagrebačkog Muzeja revolucije.

Svečano otvorenje ovog odjela Zavičajnog muzeja — koji je registriran kao muzej kompleksnog tipa — održano je 22. XII. 1981. godine.

Pored poslova oko vođenja ovog odjela, radnici muzeja nastavljaju arheološka istraživanja na području općine, prikupljanje povijesnog i etnografskog materijala te postavljaju brojne izložbe u vlastitom prostoru, školama i radnim organizacijama općine Nova Gradiška. Poslove kustosa etnografske zbirke počeo je 1983. god., obavljati prof. Vesna Kolić-Klikić (arheolog i etnolog), a 1986. god. poslove kustosa u Galeriji »Kerdić« preuzeo je Gordan Bijelić (akademski slikar-grafičar).

Time je osigurana šira djelatnost Zavičajnog muzeja u Novoj Gradiški, koji — iako je jedan od najmlađih u Slavoniji — daje znatan doprinos unutar svojih odjela na prikupljanju, zaštiti i prezentaciji muzejske građe na području općine, regije i Republike. Brojne izložbe, istraživanja i stručni prilozi iz muzejske djelatnosti dokaz su uspješnog i svestranog djelovanja Zavičajnog muzeja u Novoj Gradiški.

1. Prve podatke o kulturno-povijesnim spomenicima na području tadašnje Gradiške pukovnije donosi Luka Ilić-Oriovčanin («Lovorike gradiškoga narodnoga graničarskoga puka» br. 8, Zagreb, 1874.). Tom su prilikom naznačeni arheološki i povijesni lokaliteti na novogradiškom području. Tako se na 81. str. «Lovorika...» navodi:

Poviš Okučanah na desnoj obali potoka Slobostine nahode se u jednom vinogradu ostanci ogromne neke zgrade, sada pod imenom Vlasisav zvane, od koje nam ništa nije znano, osim da se nahodi opekah (cigla) sa nadpisom LEG II i VII, za, tim rimskih novaca. God. 1812 nađeno je ovdje jedno rimsko božanstvo sa natpisom EQVEAS, koje je pukovnik Milutinović u Beč poslao. Domaće pako božanstvo (LAR) cipelu dugo, iz mramora napravljeno, ovdje nađeno pokloni paroh Doič pakračkom vladiki Hranislavu koji ga u peštanski muzej odpravi. Sve dokazi da je to rimska zgrada bila...»

2. Izvještaj dra A. Bauera o osnivanju muzejske zbirke u Novoj Gradiški (Arhiva zavičajnog muzeja. N. Gradiška, mapoteka, fasc. 61)

3. Muzejsku zbirku u prvim godinama djelovanja financira Narodni odbor Nova Gradiška (1953. god. 10 000 din, a 1954. i 1955. god. — 50 000 din.). Registriran je i posjet (od 5. svibnja do prosinca 1953. god. zbirku je obišlo 1825, a slijedeće godine 1527. posjetilaca).

4. Više podataka o zbirkama u dvorcu Cernik sadrži knjiga **Dvorac Cernik**, koju je napisao Aleksandar Kulmer, posljednji vlasnik dvorca. Knjiga je tiskana u tiskari M. Bauera u Novoj Gradiški 1932. god.

5. Podaci o postojanju muzejske zbirke u Novoj Gradiški objavljeni su u biltenu «Muzeji u Hrvatskoj», Zagreb, 1957. god. i «Muzeji Jugoslavije», Beograd, 1962. god.

6. Posredstvom dra Bauera, svoju pomoć u prikupljanju i osnivanju etnografske zbirke obećala je i prof. Zdenka Lehner. Pojedini su Novogradišćani bili angažirani na poslovima uređenja muzejske zbirke — Branko Čučković i Milan Ugrešić, članovi Narodnog odbora; prof. Ljerka Penavin tajnica Turističkog društva «Strmac»; novinar Milo Nardeli te Tomislav Petranović nastavnik likovnog odgoja, koji je izradio i likovno rješenje stalnog postava, odnosno zbirke starog oružja koja je prva otvorena za javnost.

7. Izvještaj Milana Ugrešića i Ljerke Penavin o osnivanju muzejske zbirke u dvorcu Cernik (Arhiva Z. muzeja, mapoteka fasc 61)

8. Mapoteka, fasc. 61.

9. Ova najstarija likovna kolonija u Slavoniji okuplja brojne likovne stvaraoce iz cijele zemlje. Zahvaljujući dugogodišnjem radu kolonije, obogaćen je i fundus Galerije «Kerdić». Na osnovu tog materijala, prof. Vladimir Maleković izvršio je 1983. god. izbor za stalni postav galerije. Od 1984. god. Likovna kolonija «Strmac» ima saziv svake druge godine.

The development of museum activities in Nova Gradiška

V. Žugaj

The role and importance of ethnological, cultural and historical localities in the area that leans on Nova Gradiška were first pointed out by experts at the beginning of this century. The first museum in Nova Gradiška was founded in 1952 from the donation of the numismatic and arms collections of the Špišić family. Later other material for the museum was collected, but there were problems with the facilities and personnel. The collections had to be withdrawn from the exhibition and moved from one place to another until in 1973 they were finally housed in the former army headquarters. The museum then also acquired its first custodians — and archaeologist and a historian. In 1981 the first display arranged by the Department of the National Liberation Movement was opened for the public. In 1983 systematic work was begun on the ethnological collection, since the museum employed an custodian ethnologist as well. The post of custodian at the Kerdić Gallery was taken by a painter in 1986, and so the Local Museum has now acquired the basic prerequisites for more extensive actions.

Obnova Gradskog muzeja Karlovac

Branka Šulc

Muzejski dokumentacioni centar, Zagreb

Primljeno: 23. 12. 1986.

Zamašnim projektom programiranja nove stalne postavke Gradski muzej Karlovca otpočinje i vlastitu preobrazbu koju označava i adaptacija muzejske zgrade i osmišljeno, metodološki jasno provođenje muzeološkog zahvata k novom muzeju.

Zahvaljujući udruženim sredstvima Karlovca i republike te izdavanju maksimalnih sredstava po SAS-u o revitalizaciji Karlovca, upravo su pri završetku obimni građevinski radovi na zgradi muzeja, povijesnoj građevini iz 17. i 18. st. Dugo očekivana i planirana obnova Muzeja, koji se po svom kompleksnom karakteru i materijalu ubraja u značajne muzejske institucije Hrvatske s dugom tradicijom (osnovan 1952. godine), postaje još jedno značajno kulturno središte karlovačke regije.

Aktivan muzej je uvijek »instrument za provođenje kulturne stra-

tegije«, a funkcioniranje karlovačkog Muzeja je godinama prioritetno pitanje koje ponovnim otvaranjem javnosti (početkom srpnja 1987. god.) ukazuje i na snažnu strukturalnu izmjenu u pogledu organizacije ili uspostave muzeja kao prezentanta identiteta grada i regije, konstituiranjem u tip tzv. integriranog muzeja kojem uostalom i suvremena muzeološka praksa i svjetska iskustva daju poseban naglasak.

Osobita je pažnja obraćena programiranju i planiranju budućeg muzejskog postava koje uključuje integriranje Muzeja u postojeću kulturnu praksu uz brojne promjene od građevinske preko nove organizacije rada, kadrovskih rješenja do nove edukativne uloge muzeja — i rješavanje vitalnih pratećih muzejskih zadataka. Suvremenom koncepcijom stalnog postava, funkcija muzeja je određivana i stvaranjem smislenog odnosa među predmetima u novoj idejnoj cjelini, dinamično postavljenoj nelinearnoj ekspoziciji. Programiranje, inače potreba muzejske djelatnosti, u našoj muzeološkoj praksi ipak još nedostatan funkcionira.

Zato je primjer karlovačkog Muzeja, koji je — zajedničkim-timskim radom svojih stručnjaka, angažiranjem arhitekta-dizajnera i stručnjaka iz Muzejskog dokumentacionog centra iz Zagreba te niza muzealaca iz muzeja i galerija grada Zagreba — jedan od rijetkih, pozitivnih, primjera naučnog i stručnog definiranja ciljeva i programiranja daljnjeg muzejskog rada, kojim se dakako, podiže i stručni standard samog muzejskog rada.

Rezultat takova pristupa treba biti ponajprije »efikasna poruka« o specifičnostima i vrijednostima regije u kojoj taj Muzej djeluje i stvaranje materijalnih i duhovnih vrijednosti u širi komunikacijski opticaj. Potpuni muzejski program ilustrira dinamiku društva i kulturnih tema na širokom planu od geologije, arheologije, kulturne povijesti i likovnih događanja do radničkog i NOB-a razdoblja te poslijeratne izgradnje, s paralelnim akcentiranjem uloge i mjesta čovjeka u korištenju i upotrebi predmeta. Kulturnu će baštinu Muzej uspostaviti ne samo rekonstrukcijom prošlosti već i živim iskustvom koje će se reflektirati u svojoj višestrukoj pedagoškoj funkciji. Potpuni muzejski program — s neophodnim interpoliranjem sadržaja unu-